

ФОРМУВАННЯ ВИХОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗАСОБАМИ НАСТІЛЬНОГО ТЕНІСУ

FORMATION OF EDUCATIONAL COMPETENCY OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION IN THE PROCESS OF PREFERENCING TRAINING WITH TABLE TENNIS

У статті розглядається формування виховної компетентності майбутніх викладачів фізичного виховання у процесі професійної підготовки засобами настільного тенісу. На сучасному етапі розвитку української держави, подальшої демократизації й гуманізації українського суспільства актуалізуються питання формування справжнього громадянина, здатного критично аналізувати суспільно-політичні процеси, обирати адекватні форми і способи дії в різних ситуаціях, відповідального за результати своєї діяльності, спроможного формулювати самостійні судження та брати на себе ініціативу, а також готового відстоювати власні переконання та здійснювати активні громадянські вчинки. Особлива роль у вихованні студентів належить педагогічним закладам вищої освіти. В цій роботі виховна компетентність студентів будується на заняттях фізичного виховання з використанням засобів настільного тенісу.

Мета – теоретично обґрунтувати поняття «формування виховної компетентності» майбутніх викладачів фізичного виховання в процесі професійної підготовки засобами настільного тенісу.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних даних з проблеми дослідження, узагальнення досвіду фахівців з фізичного виховання і спорту шляхом бесід, опитування та анкетування, педагогічні спостереження за освітнім процесом студентів.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність формування виховної компетентності майбутніх викладачів фізичного виховання в процесі професійної підготовки суттєво підвищиться, якщо забезпечити інтеріоризацію студентами провідних виховних цінностей через відповідне збагачення змісту навчальних дисциплін, набуття студентами досвіду вияву виховної компетентності в різних видах суспільно корисної діяльності.

Було виявлено, що виховна компетентність майбутнього викладача фізичного виховання є важливим компонентом його фахової компетентності, забезпечує здатність успішно реалізовувати виховну функцію педагогічної діяльності в цілісному освітньому процесі. Ця компетентність включає

в себе особистісний складник, тому ефективне її формування можливе за умови відповідного спрямування як освітнього, так і виховного процесу закладу освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, виховання, компетентність, студенти, настільний теніс, фізичне виховання.

The article deals with the formation of educational competence of future teachers of physical education in the process of professional preparation by table tennis. A special role in shaping the education of students belongs to pedagogical institutions of higher education. In our work, students' educational competence is based on physical education with the use of table tennis. In our work, students' educational competence is based on physical education with the use of table tennis.

The purpose – to theoretically substantiate the notion of "formation of educational competence" of future teachers of physical education in the process of professional training by table tennis. Research methods: analysis and synthesis of literary data on the problem of research, generalization of the experience of specialists in physical education and sports through interviews, questioning and questioning, pedagogical observations of students' educational process.

The hypothesis of the study is based on the assumption that the efficiency of formation of educational competence of future teachers of physical education in the process of vocational training will significantly increase if to provide: internalization of leading educational values by students through appropriate enrichment of the content of educational disciplines; gaining students experience of educational competence in various types of socially useful activities.

It has been found that the educational competence of the future teacher of physical education is an important component of his professional competence, which provides the ability of the future teacher to successfully implement the educational function of pedagogical activity in a holistic educational process. This competence includes the personal component, so its effective formation is possible under the appropriate direction of both the educational and educational process of the educational establishment.

Key words: professional training, education, competence, students, table tennis.

УДК 378.091

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-3.11>

Христенко Д.О.,
аспірант кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього
менеджменту,
викладач кафедри теорії і методики
фізичного виховання
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді.

На сучасному етапі розвитку української державності, подальшої демократизації й гуманізації українського суспільства актуалізуються питання формування справжнього громадянина, здатного критично аналізувати суспільно-політичні процеси, обирати адекватні форми і способи дії в різних ситуаціях, відповідального за результати своєї діяльності, спроможного формулювати самостійні

судження та брати на себе ініціативу, а також готового відстоювати власні переконання та здійснювати активні громадянські вчинки. Особлива роль у формуванні виховання таких громадян належить педагогічним закладам вищої освіти (далі – ЗВО), які мають забезпечити не тільки підготовку висококваліфікованих вчителів, але й виховання студентів як особистостей зі сформованими соціально значущими якостями, що добре усвідом-

люють власне місце і роль як громадян України і прагнуть докладати активних зусиль на благо рідного народу, в тому числі у своїй професійній діяльності. При цьому у процесі професійного становлення майбутнього вчителя провідне місце має займати формування громадянської позиції як важливого показника його соціальної зрілості та готовності здійснювати професійну діяльність в сучасних умовах розвитку України.

Одним із найважливіших серед професійних обов'язків шкільного педагога є формування патріотизму та громадянської позиції в учнівської молоді. Успішність реалізації цього завдання здебільшого залежить саме від вияву вчителем у своїй професійній діяльності громадянської позиції, що підтверджує необхідність її цілеспрямованого формування у студентів педагогічних закладів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Пріоритетність вказаної проблеми відображено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту». Національній доктрині розвитку освіти в Україні, у «Концепції громадянської освіти в Україні», «Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності» та інших нормативних документах у галузі освіти. У світлі цього виховання формування громадянської позиції майбутніх учителів визначено важливим стратегічним напрямом сучасної державної політики.

Аналіз наукової літератури підтверджує, що певні аспекти вказаної вище проблеми знайшли своє відображення у наукових дослідженнях за такими напрямками: історико-педагогічні аспекти виховання молоді в суспільстві (Т. Завгородня, І. Кучинська, С. Ткачов та інші); зміст, методи й форми виховання та формування громадянської позиції особистості (О. Докуніна, М. Михайличенко, Л. Омельченко, О. Пометун, В. Поплужний та інші); особливості виховання студентської молоді (М. Євтух, Г. Пономарьова, Г. Шевченко та інші); шляхи формування в учнів і студентів системи духовних цінностей (А. Осіпцов, В. Пристинський, О. Сухомлинська та інші); виховної компетентності (В. Вербицька, О. Кучер, С. Позняк та інші); специфіка професійної діяльності викладача (М. Гриньова, О. Тимошенко, О. Школа, О. Фоменко та інші) та вимоги до його професійної підготовки у закладах вищої освіти (А. Бойченко, О. Савченко, В. Сластьонін, О. Суровов, Н. Ткачова та інші). Отже, науковці зробили вагомий внесок у дослідження різних питань громадянського становлення майбутніх викладачів педагогічних ЗВО. Згідно аналізу наукової літератури проблема формування виховної компетентності у студентів педагогічних ЗВО в сучасних умовах ще не була предметом окремого дослідження.

Настільний теніс зазнав бурхливих змін за останні 20-25 років, які насамперед пов'язані

з виникненням нових технологій і матеріалів для виготовлення ракеток. Зміни в грі характеризуються зростанням тактичної складності, підвищенням технічної оснащеності, зміною механізмів руху тіла в ударі, зростанням швидкості, сили, атлетизму та психофізичної підготовленості тенісистів. З'явилися й нові підходи до навчання грі, пов'язані з модернізацією матеріально-технічної бази й результатами наукових досліджень. Нагальною є необхідність вивчення, виявлення й наукового пояснення закономірностей, які полегшують і скорочують терміни опанування цією грою.

Актуальність окресленої проблеми підсилюється і наявністю суперечностей між об'єктивною потребою школи у вчителів зі сформованою системою виховних цінностей і недостатньою спрямованістю змісту навчальних дисциплін на інтеріоризацію студентами провідних виховних цінностей у процесі їх професійної підготовки на прикладі занять із настільного тенісу; між важливістю прояву майбутніми викладачами фізичного виховання виховної компетентності у власній педагогічній діяльності та недостатнім забезпеченням викладачами педагогічних ЗВО можливості набуття ними досвіду виявляти виховні компетенції в процесі здійснення суспільно корисної діяльності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати поняття «формування виховної компетентності» майбутніх викладачів фізичного виховання в процесі професійної підготовки засобами настільного тенісу.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних даних за проблемою дослідження, узагальнення досвіду фахівців з фізичного виховання і спорту шляхом бесід, опитування та анкетування, педагогічні спостереження за освітнім процесом студентів.

Виклад основного матеріалу. Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що ефективність формування виховної компетентності майбутніх викладачів фізичного виховання в процесі професійної підготовки суттєво підвищиться, якщо забезпечити:

1) інтеріоризацію студентами провідних виховних цінностей через відповідне збагачення змісту навчальних дисциплін;

2) набуття студентами досвіду вияву виховної компетентності в різних видах суспільно корисної діяльності.

Терміни «компетенція» та «компетентність» розглядаються багатьма науковцями. Поняття «компетентність» відображає результат, який свідчить про результативність роботи людини, її здатність як фахівця досягати мети у своїй діяльності.

На думку О. Дубасенюк, професійно-педагогічна компетентність в аспекті виховання є сукупністю вмій викладача структурувати наукові та практичні знання з метою ефективного розв'язання

виховних задач [2]. Визначаючи складну структуру цього утворення, до її основних елементів авторка відносить:

1) компетентність у галузі теорії і методики виховного процесу, його цілей, завдань, принципів, закономірностей, змісту, засобів, форм, методів, прийомів;

2) компетентність у галузі фахових дисциплін і знання того, як зробити процес навчання, зміст дисципліни провідним засобом виховання студентів;

3) соціально-психологічну компетентність у галузі процесів спілкування;

4) диференціально-психологічну компетентність у сфері мотивації, здібностей, спрямованості студентської молоді;

5) аутопсихологічну компетентність у сфері достоїнств і недоліків власної діяльності й особистості [2].

Оцінювання компетентності засноване на професійних стандартах, здатності людини справлятися зі своїми обов'язками. Для того, щоб продемонструвати власну компетентність, студенти повинні виявити свої компетенції – моделі поведінки, що дають їм змогу бути компетентними. Отже, компетентність – це загальний оцінний термін, який позначає здатність до певної діяльності (здатність студентів до навчання, до самоосвіти тощо).

Компетентність зазвичай характеризують як вміння розв'язувати певні завдання, а компетенції – як стандарти, що забезпечують цю здатність. Компетентність можлива лише у діяльності. Компетентність в освітній діяльності – це набір знань, умінь та навичок, що дають змогу студентам успішно її виконувати, але без досвіду виконання діяльності бути компетентним у ній неможливо.

У цій роботі виховна компетентність студентів будується на заняттях фізичного виховання з використанням засобів настільного тенісу. Такий підхід виховання є дієвим для студентів. Для викладачів фізичного виховання, які свою виховну діяльність реалізують на засадах особистісно-орієнтованого підходу, визначальною є взаємодія зі студентом, під час якої повинні враховуватися його інтереси (настільний теніс) і права, забезпечуватися емоційний контакт із нею; тактика спілкування – співробітництво, яка ґрунтується на розумінні й прийнятті особистості студента, забезпеченні умов для вияву його активності на заняттях із фізичного виховання, ініціативи, самостійності дій, вибору рішень; оцінна діяльність, спрямована на оцінку конкретних результатів професійної діяльності, на надання переваги успішним діям за допомогою настільного тенісу, яка позитивно впливає на характер занять фізичними вправами [1; 3; 4].

Особистісний підхід визначається особистісно-професійними якостями, необхідними викладачу для продуктивної реалізації суб'єкт-суб'єктної

виховної взаємодії із сучасними студентами, – надихати, захоплювати, підтримувати їх. Серед найсуттєвіших автор вважає такі:

1) загальна культура,

2) різнобічність інтересів,

3) довіра й повага до студентів,

4) відкритість до нового,

5) здатність генерувати ідеї, оптимізм,

6) емоційна стабільність, харизматичність,

7) динамізм, лідерські якості, толерантність,

8) соціальна активність, особиста та соціально-професійна відповідальність.

Основна спрямованість виховної діяльності – це перетворення ціннісно-мотиваційної сфери студентів, їхніх почуттів і ставлень, які визначають загальну спрямованість діяльності особистості. Безсумнівною є залежність її результативності від цінностей та особистісних якостей викладача, які визначають його авторитет і референтність для студентів. Специфічною особливістю ставлення до референтного викладача є те, що висловлювані ним думки, погляди й контроль за діями безпосередньо сприймаються студентами з довірою, не потребуючи особливих доказів. Такий емоційний зв'язок включається у внутрішній світ студентів, а цінності та уподобання викладача приймаються як особисті. Викладач фізичного виховання, який користується у студентів авторитетом, не має потреби вдаватися до постійних вимог і зауважень.

Отже, виховна компетентність майбутнього викладача фізичного виховання – це інтегративна особистісно-діяльнісна якість, сформована в процесі компетентісно орієнтованої професійної освіти студентів, яка забезпечує його теоретичну й практичну готовність і здатність ефективно реалізовувати виховну функцію педагогічної діяльності в цілісному освітньому процесі з фізичного виховання, усвідомлювати та успішно розв'язувати стандартні чи проблемні ситуації, які виникають у виховній діяльності на заняттях із настільного тенісу.

Висновки. З аналізу літературних джерел щодо питань формування виховної компетентності майбутніх викладачів фізичного виховання в процесі професійної підготовки виявлено, що виховна компетентність майбутнього викладача фізичного виховання є важливим компонентом його фахової компетентності, що забезпечує здатність майбутнього викладача успішно реалізовувати виховну функцію педагогічної діяльності в цілісному освітньому процесі. Ця компетентність включає в себе особистісний складник, тому ефективно її формування можливе за умови відповідного спрямування як освітнього, так і виховного процесу закладу освіти.

Подальшого розвитку набули ідеї, методи й форми (бесіди, семінари, конференції, волонтер-

ські акції, участь у роботі громадських організацій, тренінги, а також сучасні інтерактивні технології тощо) виховної компетентності майбутніх викладачів фізичного виховання в процесі їх професійної підготовки на прикладі занять із настільного тенісу; методика виховання рухових дій і навичок студентів на основі настільного тенісу з наявністю етапів акцентованого впливу на окремі якості на етапі початкового навчання, яка дає педагогам дієвий алгоритм підвищення освітнього процесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бех І.Д. (2003). Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади : навч.-метод. посіб. Київ : Либідь, 344 с.

2. Дубасенюк О.А. (2005). Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога : Монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 367 с.

3. Краснощок І.П. (2019). Виховна компетентність майбутнього педагога: зміст та структура. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (182), С. 90–98.

4. Слостенин В.А., Исаев И.Ф., Мищенко А.И., Шиянов Е.Н. (2002). Педагогика : учебн. пособ. для студ. пед. учебных заведений. Москва : Школьная пресса, 512 с.-

5. Школа О.М., Бойченко А.В., Суоров О.А. (2019). Формування готовності впровадження здоров'язберезувальних технологій у процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Вип. 4 (327). Ч. 2. С. 134–142.